

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 2.

Lördagen den 13 Januari

1844.

Några ord i anledning af Hr: Dr Neuterdahls
antireplik i Nr: 34.

Då jag anhåller att ännu en gång få yttra några ord i anledning af Herr Dr: Neuterdahls antireplik i Nr: 34 af Studier Kritiker och Notiser, sfer detta först och främst för att uttrycka min glädje att finna Hr: Dr: Neuterdahl öfverensstämma med mig i så wigtiga stycken som dem rörande utgångspunkten, följaktligen hela den ledande ideen, för min uppfattning af den christna sanningen, samt wigten och nödwändigheten af theologisk discussion, men framförallt att finna honom förena sig med mig i ett organiskt betraktelsesätt af läran, kyrkan samt hela det menliga lifwet öfwerhufwud. Men härmed äro wi också till den grad ense i det wäsentliga, att den hufwudsakliga twistepunkten öf emellan endast kan blifwa den, hwem som har strängast och consequentast fullföljt ett betraktelsesätt, som är för öf båda gemensamt. Jag will blott anmärka med hänsigt till detta gemensamma, att genom antagandet af det organiska betraktelsesättet hafwa wi strax äfwen lemnat rum för en totalåsig, som såsom hwar och en som gjort sig reda för betydelsen af detta betraktelsesätt, och således Hr: Dr: Neuterdahl sjelf i första rummet, lärer medgifwa, ej endast för reformationstidens christna utan öfwerhufwud för hela den christna kyrkan, ända till början af innewarande århundrades lopp, varit främmande. Ty om ideen af en creatio continua, hwars fulländning Christus och den genom honom skeende förnyelsen utgör, wäl förekommer i den äldsta kyrkan, har den dock aldrig blifwit genomförd eller lagd till grund för dogmsystemet, ja träder i reformationstidens christendom till den grad tillbaka, att knappt några märkliga spår till densamma wisa sig. Ty wid de onefligen ganska många anknytningspunkter för denna idé, som wårt gam-

la dogmsystem erbjuder, t. ex. i lärvorna om nya födelsen och helgelsen, tron och nåden, beherrska likwäl den från den hedniska emanationsläran utgångna, men af de christna snart öfwertagna och med läran om syndafallet förbundna föreställningen om en genom detta fall försiggången och sedermera alltjemt tilltagande försämring till den grad hela dogmsystemet, att icke allenast Christi eget werk förwandlas till en blott restitutio ad pristinum, ett botande af den genom fallet skedda skada, utan öf hwarje annat stycke i detsamma af detta betraktelsesätt får en wis smak. Att en helt olika totalåsig både af seds- och trosläran måste uppkomma, i den mån det motsatta, i Christendomens eget wäsende, ja sjelfwa begreppet om ett Guds rike liggande, organiska betraktelsesättet consequent genomföres, är ibland annat ett, som jag genom min granskning af wår trosbekännelses förnämsta lärostycken har welat wisa. Men om på sådant sätt det wetenskapliga betraktelsesättet eller sjelfwa det theologiska systemet förändras och framstår uti en ny dager, förblifwa ju dock sjelfwa phänomenerna eller föremålen för den religiösa tron desamma, så i det ena systemet som i det andra. Det nya är blott ett nytt sätt att betrakta samma ewigt gamla och ewigt nya föremål. Icke heller förnekas härmed det christliga i det gamla systemet, ej heller tadlas de män, som hafwa upprättat och försvarat det. De gjorde hwad de i sina förhållanden, relativt till den tidens seder och odlingsgrad, någonsin kunde göra. Detta är en ära, hwilken jag hwarken har bestridt eller welat bestrida dem.

Om man, med förbiseende af de förmedlande mellanlänkar, dem 3:ne århundradens rika arbeten gifwa wid handen, blott fasthåller de yttersta ändpunkterna och ställer dessa i deras motsatser bredwid hwarandra, på sätt som af mig har stett, ej gerna annat är möjligt, än att contrasten dem emellan måste ganska skarpt,

ja underfundom på ett stötande sätt, falla mången i ögonen, har jag blott alltför wäl insett. I all synnerhet måste mycket förekomma dem stötande, som, utan något genomtänkt system, endast af wana eller känsla hänga fast wid wisfa åsigter. Ja härutaf måste äfwen inträffa med en stor del, att ingendera, hwarfen det gamla systemets eller den nyare theologiens anhängare, sinna sina åsigter återgifna; icke det gamla systemets anhängare i det bortmönstrade gamla, enär de sällan omfatta detta system, sådant det wisar sig hos vår kyrkas äldsta dogmatici, utan oförmärkt insupit nyare åsigter; icke heller de, som, med H:r Dr Neuter Dahl omfatta den moderna dogmatikens grundåsigter, i det framträdande nya, emedan de icke tillagnat sig de nya åsigtorna i hela deras omfång, utan i flera eller färre delar hänga fast wid det gamla systemet. Detta föreställde jag mig på förhand. Men alldensund jag icke delar H:r Dr Neuter Dahls farhågor mot en i närvarande tidpunkt wäckt discussion och därför icke skytt att framfalla en sådan, har jag trott denna bäst befördras, derigenom att det nya systemet framträdde skarpt i hela sin consequens i strid mot det gamla. Så länge hitintills inga tecken till de förespeglade wådorna af en sådan discussion wisat sig, torde de ytttrade farhågorna för densamma också böra anses mindre motiverade.

och nu blott en önskan med hänfigt till theologiff såwål som all annan wetenskaplig polemik! Då H:r Dr Neuter Dahl i fråga om det mästertkap eller den infallibla auctoritet, som de sårffilda christna confessorerna i fordna tider tillerkänt sig och ännu här och der wilja tillerkänna sig, förmåler om ett mästertkap, hwartill "en från philosophi utgående lära" skall hafwa upphäft sig, kan detta wisserligen vara mycket qwick, möjligen äfwen träffande. Såwidt jag för min ringa del funnat sinna, är likwål ingenting mer främmande för den moderna philosophien och theologien i alla deras rigtningar än det, att wilja upphäfwa sig till mästare. Desså upplyses man genast i sammanhang härmed, att detta mästertkap icke är något annat än "den så kallade sanningens." Erkännandet af sanningens objectiva magt är åter just raka motsatsen mot det begrepp, som wanligen betecknas genom ordet auctoritet eller mästertkap. Man finner alltså, att bruket af ordet mästertkap, så widt det lämpas på den omförmälda philosophien, endast är figurligt. Till följe häraf kan jag ej undertrycka min önskan, att se

ett sådant hoppande från det egentliga bruket af ett ord till det figurliga bannlyst ur all wetenskaplig discussion, emedan det omöjligen kan annat än leda till missförstånd, inswepa och inweckla saken, i stället för att reda och upplysa densamma, samt öfwerhufwud betaga discussionen det lugna allwar och den wärdighet, som höfwes all strid för sanningen. Jag föränledes till denna önskan icke allenast för sjelfwa saken, som alltid på sådant sätt får sitta emellan, utan äfwen för stridsättet. I samma mån wi, tagande öf till wara för alla digressioner och personliga sidohugg, blott hålla öf till den sak, hwarom fråga är, i samma mån förwara wi icke allenast öf sjelfwa från all småsinnad studienhet, den aldraminst en sanningens kämpe någonsin må låta framskymta, utan bewise och härmed aldrabäst war aftning mot wara antagonist. Jag säger aldrabäst; ty wi akta dem härmed såsom sådana, som, försakande sig sjelfwa och sitt eget pris, blott fara efter sanningen. Större aftning och ära kan, enligt min tanke, aldrig bewisas någon.

och härmed tager jag för denna gång ett wördnadsfullt afsked af H:r Dr Neuter Dahl, försäkrande om min warma högaktning hwar och en, som, hwilka åsigter han må hysa, utan snedsprång, med kärlek, saktmod och allwar endast frider för sanningen.

Stockholm den 1 Dec. 1843.

N. Ignell.

Är Theologie Philosophie?

(Slut fr. föreg. nr.)

Wäl är det sant, att, då man talar om odling, i des widsträcktaste mening, man med all trygghet kan anticipera den slutsatsen, att den warit i ständig progression. Men helt annat är, att, då man talar om wisfa arter af odling, påstå, det med dessa warit enahanda förhållande på alla tider. och här om blir naturligtwis frågan, i fall liknelsen skall anses fullt qvadrera. Antagom nu, att de philosophiska systemerna icke blott stå till hwarandra i ett genetiskt förhållande, utan och tillika fortgått i en oafbruten series af fullkomnande, och det äfwen då de betraktas i deras förhållande till religion och moral, ty just härom är hufwudfrågan; då kunde ju denna wetenskaps framstridande, enligt sin idé och redan wunnen erfarenhet, icke annorlunda imagineras, än under bilden af en ständigt framgående rak linea. Inf. tror deremot, att detta

framskridande icke sällan följt en helt annan riktning, och stundom företett spiralens kretshande gång. Men då en framskridande odling, i hwilket affeende som helst, sällan kan i hwarje des moment uppvisas, så måste man här, för att gifwa ämnet ljus, söka ledning genom analogiens ledtråd, och Ins. begagnar helst den liknelsen, som Förf. gifwit wid handen, och som är hämtad ur den fysiska organismen. Liksom det icke alltid händer, att knoppen uttränges af blomman och denna af frukten, utan många undantag inträffa med utelblifwande af så det ena som det andra, eller od så att naturen framwisar wisja monströsa bildningar; så tro wi, att något analogt härmed stundom inträffar i den intelligenta naturen. Philosophiens historia wisar od, att icke alla speculationer warit af samma värde för wetenskapens fortgång. Några hafwa blott negativt gagnat, antingen så, att de genom sina mislyckade försök warnat för vidare framsteg i samma riktning, eller od derigenom, att de inskränkt sig inom en wisj sceptis. I affeende på flere sådane blir den historiska kännedomen om deras tillwaro och tendens alldeles tillräcklig. Andra systemer hafwa medfört en positivt båtnad för wetenskapen, intaga så upphöjda platser, och ställa sig så i wägen för forskningen, att de icke kunna förbigås, utan måste eröfras, eller utan bild, de måste särskildt studeras. Af denna beskaffenhet äro flere både äldre och nyare. Wi wilja här blott exempelwis nämna den critiska philosophien. Quorsum vero hæc? Ins. har härmed welat wisja, att, ehuru speculationen alltid måste tänkas såsom åsyftande wetenskapens framsteg och fulländning, man likwäl icke i hwarje fall kan anticipera slutsatsen, att så i verkligheten sker; och att ett system liksom all annan organism kan förete abnormiteter, som ifall de icke genast upptäckas, skola gifwa bestämda miswisningar. Och wi tro, att dessa miswisningar äro desto farligare, som de icke, i likhet med naturens alster, genom första påseendet gifwa sig tillkänna. Man kan af de förra insupa förgift, då man söker hälsodrycken. Man upptäcker nog sent mistaget, och torde med desamma förnimma, att sjuksdomen redan kringlöper i ådrorna. Hwarje speculation har sitt djup, och öfwer djupen swäfwar gerna mörkret. Icke det första snille, icke den mest öfswade tankeförmåga, icke systemets uppfinnare sjelf förmår wid speculationens första uppkomst evident inse des tendens, mycket mindre des yttersta resultat. Systemet måste utbildas i alla des riktningar, och mången uppfinnare har ej upplefwat den

tid, då detta skett, utan har måst lemna denna omsorg åt sina lärjungar. Systemet måste se sig i sina antitheser under polemiken, det måste söka sin kontroll i tillämpningen till de speciella wetenskaperna, innan des halt blir fullkomligen pröfwad. Och när allt detta skett så torde man till slut finna — hwilken ny upptäckt? — En beslöjad pantheism. Ins. gör här alldeles ingen tillämpning till någon wisj philosophiskt skola, som af war tid är hyllad. Här talas i allmänhet. Och hwad som förr har skett, kan åter inträffa. Wi ponera blott en sådan Casus, som den nyss nämnda. Och för att nu komma ämnets lösning närmare, reproducera wi här, på sitt ställe, den i sjelfwa början gjorda fråga: Hwad will det nu säga, att Theologi är Philosophi? Härpå har Förf. redan swarat, att det är, att uppfatta Christendomen i des förnuftighet. Men då nu ingen finnes, som will påstå att hwarje individs hugskott representerar förnuftet i des högsta mening, så frågas ytterligare, hwad representerar förnuftet i objectif mening taget, och som gifwer den säkra normen, hwarefter man kan dömma att Christendomen blir i des förnuftighet uppfattad? Härpå kan naturligtwis intet annat swar lemnas, än att det är wetenskapen i collectif mening, eller såsom Förf. sjelf, med närmare hänfigt till förevarande ämne, säger, Philosophien. Såwida fridsfrågan nu i en mera bestämd form skall kunna framställas, så måste man här göra skillnad emellan philosophien, såsom idé och såsom fenomen betraktad. Och Ins. har redan tillkännagifwit att Förf:s replik hade i nu förevarande wigtiga ämne fått mera Consistens, om såwäl philosophiens som theologiens idé blifwit framställd, hwilket icke kan åligga Ins., som blott polemiskt, det will säga, endast i negativt form, måste behandla ämnet. Ins. lägger så mycket mera wigt på denna fordran, som det icke en gång är möjligt att i positivt wäg bewisa den uppgifna satsen annorlunda än derigenom, att, sedan hwarje af de begge ifrågawarande wetenskapers idé blifwit framställd, man antyder den identite, som är emellan begge och som berättigar till den slutsats, att theologien är philosophi. För närwarande ändamål gör det dock tillfyllest att anmärka, det philosophien icke kan såsom fenomen framträda annorlunda, än uti något wigt system, hwilket opinionen anser uttrycka philosophiens idé. Att uppfatta Christendomen i des förnuftighet, will således säga, att uppfatta den i enlighet med något wigt philosophiskt system, eller som är desamma, i enlighet med någon wisj art af speculation.

Men om nu inträffar, hwad förut såsom en möjlighet är antaget, att det uti opinionen hyllade systemet är i grunden pantheistiskt, hwad blir då den gifna följden? Jo att christendomen skall uppfattas efter pantheistiska grunder. Det är till denna punkt Ins. welat föra ämnet, för att wisa, huru förkastlig den satsen är, att theologi är filosofi, samt hwilken förwerling af begrepp man tillåter sig, då man talar om filosofien såsom idé, och tillika förutsätter, att denna idé i något för dagen hylladt system ännu funnits, som kunnat anses för annat, än en approximation till sjelfwa idéen; hwaraf omedelbart följer, att, ehuru filosofien, enligt sin idé, bör representera det objectiva förnuftet, det likwäl alltid blir en särskild fråga, huruvida den såsom fenomen uppfyller detta sitt kall. Men Förf. har ju i början af sin replik antydt, att man missförstår honom helt och hållet, då man ger en sådan tydning åt hans uttryck, "ty här är ej fråga om att corrigera eller inympa något i christendomen, ej eller att ställa förnuftet såsom domare upp emot skriften, såsom en annan domare, och sedan låta dem, dömande hwar på sitt sätt, förlikas så godt de kunna, och der detta icke kan ske, tillerkänna herrawäldet åt det förra, utan här är fråga om, att Theologien i och genom förnuftet will fatta de i verkligheten och först och främst i skriften gifna christliga trosfatserna." I afseende på den här gifna förklaring, anmärker Ins. att han antager densamma, såsom fullt giltig med hänseende till Förf., emedan Förf. i sina theologiska afhandlingar, dem Ins. har haft tillfälle och förmonen att läsa, handlat i fullkomlig enighet med den här uppgifna grundsatsen. Och får Ins. i sammanhang härmed tillkännagifwa, att då Ins. in abstracto granskat satsen: Theologi är Filosofi, och sökt att consequent ådagalägga, hwad satsen i och för sig sjelf innehåller, han icke haft den ringaste hänsyftning till den aktade Förf., hwilkens värde såsom wettenskapsman och andlig talare nogsam är känt. Men detta oaktadt måste Ins. wid den gifna förklaringen anmärka, att densamma, i närwarande fall, icke kan anses annorlunda, än såsom en blott subjectiv uppfattning af ämnet, emedan Förf:s förklaring på intet sätt är motiverad. Det är ju tydligt, att då Förf. säger, det theologien såsom filosofi bör uppfatta christendomen i des förnuftighet, Förf. tillika hade bordt uppvisa regeln, hwarefter detta skall ske. Detta will med andra ord säga, förklara möjligheten, att Christendomen wid en sådan filosofiskt uppfattning icke lider

men till des positiva och egendomliga lärosatser. Resultatet af en sådan förklaring will Ins. icke anticipera. Men möjligt är att genom en sådan deduction sjelfwa satsen skulle erhålla en indirect wedertläggning. Ty en sats i sin allmänlighet bejakad står icke wäl tillhoppa med en inskränkande förklaring. Men i stället för att här deducera, postulerar Förf. och förbigår såsom redan gifwet, just det som fordrar den mest sorgfälliga utredning. Intill des en sådan gifwes, kunna flere förklaringar öfwer samma sats sättas bredwid Förf:s med lika anspråk på giltighet. Och det är desutom alltför mycket känt, att flera af nutidens wettenskapsmän åt ofta nämnda sats gifwit en hel annan uttydning, än den som Förf. lemnat. Winner blott satsen burskap, så torde de finnas, som anse, att några steg mer eller mindre fram på banan föga betyda. Här är således icke fråga om satsens godkännande under en och annan gifwen modification, utan om satsen i och för sig sjelf, och anser Ins., att, om den såsom princip skulle inom theologien kunna göra sig gällande, den icke uti sig innesattar någon slags garanti för en begränsad tillämpning.

Ins. går nu att upptaga en af Förf. förut gjord fråga, hwilken hittills icke kunnat widröras, utan att afbryta sammanhanget i det föregående. Den innesfattas i följande få ord: Är Christendomen förnuftig? Ins. anser denna fråga, i och för sig sjelf betraktad, wara behäftad med så många swårigheter, att de der combinerade begreppen måste noggrant analyseras, på det utrönas må, både huru de sinsemellan harmoniera och tillika i hwilken form, som swaret på frågan möjligen kan gifwas. Och anmärka wi först, att prædicatet förnuftig, som här förekommer, är bestämdt en personlig egenkap, och kan icke förutsättas, såsom inbærande i något föremål, hwilket heldst det wara må, som ej tillika har personlighet. När nu personlighet icke är attribut till Christendomen, så är klart, att sjelfwa frågan är oegentlig, och så ställd på tidan om sitt föremål, att den icke kan eller bör wänta annat, än ett sidoswar, det will säga ett wilkorligt eller betingadt, som naturligtwis will undwika att falla i samma amphibolie, som är nedlagd i frågan. Om man sedan betraktar frågans subject, christendomen, så finner man lätteligen, att hwad som kan sägas om christendomen i des helhet, afwen måste kunna sägas om christendomen i hwarje des moment. Kan man fråga om christendomen är förnuftig, så må man och kunna fråga: Om christendomen är förnuftig i des berättelser

om underwerken; om den är förnuftig i des lärå om nya födelsen och syndaförlåtelsen; i des bud om sjelfförskafelsen; och kan samma fråga varieras om allt, hwad christendomen, enligt sin idé, innefattar. Onekligt är derföre, att, då man här will betrakta christendomen i des förnuftighet, man bort närmare bestämma, ur hwilken synpunkt christendomen skall uppfattas. Christendomen kan i allmänhet betraktas såsom christendomslära, christendomsutöfning och christendoms historia. Menas nu härmed christendomens lära, hwartill man af sammanhanget nog samt kan sluta, så hade sjelfwa uttrycket derefter bordt nuanceras. Och då nu läran kan betraktas antingen in concreto, sådan den är uppenbarad i bibeln, eller in abstracto, sådan den finnes i något wißt kyrkligt system, så är tydligt, att dessa tvenne sistnämnda begrepp, wid närvarande fråga, antingen måste identifieras eller of från hwarandra åtskiljas, så att frågans subject tillräckligen bestämmes. Inf. har således här sökt motivera sin fordan af mera bestämdhet i frågan, på det den måtte kunna categoriskt beswaras.

I ordning kommer nu att uppfatta och med andra ord framställa frågans innehåll. Men då Inf. redan wisat, att uti frågan är nedlagd en oegentlighet, som kan leda till missförstånd, så är det tydligt, att, i sådant fall, det icke höfwes Inf. att närmare förklara Författarens mening. Dock må det tillåtas, att underställande meddela en genfråga: Måne meningen är den, att christendomen skall hafwa egenkapen, att såsom föremål för menligt wetande, vara med förnuftsgrunder enligt och utur dem förklarlig? Eller ännu kortare sagdt: Är christendomen ur förnuftsgrunder förklarlig? I sådant fall hade åtminstone frågans prædicat varit bestämdt, men också det kategoriska swaret genast till hands. Då man i stället frågar: Är christendomen förnuftig, så blir meningen mera invecklåd och obestämd. Att under en logisk synpunkt skärskåda frågan, torde för närvarande vara det rådligaste, i hwilket enda afseende den of här uppfattas. Och will Inf. i sammanhang härmed ytterligare göra en anmärkning, hwilken torde ännu mer utwisa orsaken, hwarföre Inf. anser, att, så länge frågan behåller sin närvarande form, den icke kan categoriskt beswaras. Ty om man der reflecterar på ordställningen, så finner man lätteligen, att prædicatet förnuftig, eller in abstracto förnuftighet, då det framhålles i egenkap af genus, icke otydligt blir prædominerande öfwer subjectet christendom, hwilket såsom species, då blir der-

under subordineradt. Antagom nu, att frågan beswaras med ett owilforligt ja, och man finner genast, i hwilken ohjelpelig trängsel den swarande blifwit författ, ty genom detta affirmativa swar har han ju erkänt, att christendomen såsom species bör subumeras under sitt genus förnuftigheten, hwarigenom christendomen kommer att stå på samma linea eller trappsteg inom det menliga wetandet, som de hwar för sig förnuftiga wetenskaperna: Statslära, Naturlära, Språklära, och hwilka de i öfrigt heldst må vara eller heta. Desse samtliga stå under förnuftets herrawälde och discipline. Men huru kan man tillerkänna en sådan supremati åt förnuftet, relativt till christendomen, som utgår från idéen af en omedelbar gudomlig uppenbarelse? Helt annat är det, att, såsom en högre auctorité gilla förnuftet och begagna det, för den theologiska wetenskapens construction, och helt annat, att sjelf nedstiga från sin erkänt högre rang, och intaga ett under förnuftet subordineradt rum. Om man således besjafar frågan, så har man i sjelfwa werket medgifwit långt mera, än hwad med frågan sannolikt åsyftas. Ger man åter ett nekande swar, så har man ostridigt förnekat långt mera, än som vederbör. Man skulle då till och med indirect hafwa nekad enheten hos Gud, som är yttersta upphofwet både till christendomen och det hos människan fenomenblifna förnuftet. Man äger således här en fråga i categorisk form, som, åtminstone efter Inf:s uppfattning af ämnet, swärligen kan categoriskt beswaras. Orsaken dertill är redan antydd, då man sagt, att en obestämd fråga icke kan bestämdt beswaras, så framt man ej will falla i samma oegentlighet, som i sjelfwa frågan är nedlagd. Inf. tror dock, att ur andra synpunkter, än de nu redan gifna, det kan wisas, att det i sjelfwa werket är en och samma orsak, som wällar, att frågan hwarfen med ja eller nej kan beswaras. Denna åsigt will nu Inf. söka motivera. Förf. har redan antydt, hwad det will säga, att theologie är philosophie, nemligen att theologien då will uppfatta christendomen i des förnuftighet. Härigenom tycker Inf. sig finna, att Förf. of tillkännagifwit, hwad som i detta fall bör vara både förnuftets mål och tillika des sträfwan. Men sedan detta blifwit uppgifwet, framlägges omedelbart till beswarande den frågan: Är christendomen förnuftig? Låtom of nu först efterse, hwad resultat ett sakande swar medför. Det är tydligt, att härigenom statueras, att just detsamma är gifwet och redan sunnit, hwilket först skulle bewisas, nemligen att theologie är philosophie.

Swaret innehåller således långt mera än som möjligen kunde önskas, emedan det upphäfwer, i detta hänseende, behöfwet af förnuftets widare sträfwan, för att finna det mål, hwilket theologien såsom philosophi skulle söka att uppnå. Man behöfwer ju icke bemöda sig att winna ett mål, som man redan erkänt wara funnet. Och detta är på det fullkomligaste erkänt, då man uttalar den sakande satsen, att christendomen är förnuftig. Ty detta omdömet innebär owerdsägligen ett annat, nemligen att det, som icke har egenkapen af förnuftighet, icke eller är christendom. Att den sednare satsen omedelbarligen följer af den förra, slönjes klart, om man blott reflecterar på den ofwan anmärkta omständigheten, nemligen att i den förra satsen förnuftigheten, såsom genus blir præpondererande öfwer christendomen, såsom derunder subordineradt species. Skulle åter frågan med nej beswaras, så har man påstått, att förnuftet i förberörde afseende, icke har något mål att söka, ej heller någon sin haft det. Det sednare swaret förklarar problemets lösning för omöjligt, det förra förklarar det för öfverflödigt. Med beggadera swaren upphäfwes målet, betraktadt såsom något, hwilket borde sökas.

Den motsats uti åsigter, som i förenämnde hänseende så skarpt framträder, är ingalunda tillfällig. Den uppkommer ytterst af olika grundåsigter af hela ämnet. Inf., fullkomligt inseende detta, har derföre wid början af denna uppsats wäगत yttra, att sjelfwa hufwudsfrågan: Är Theologie Philosophi, bäst utreddes, om Förf. framställde såwål Theologiens som Philosophiens idéer, och sedan ådagalade identiteten emellan dem begge. Hwarje annan mellankommande fråga werkar endast, att status quæstionis ännu längre undanskutes. Inf. har här mera logiskt antydt grundorsaken till de så olika framställda åsigheterna öfwer samma sak. Resultatet blir enahanda, om wi betrakta den framställda frågan: Är christendomen förnuftig, relativt till christendomens idéer. Denna är i det föregående antydd, och wi säga ytterligare, att christendomen framställer realiseringen af en gudomlig uppenbarelse i tiden. Wi kunna således icke fränkänna christendomen attributet af helig, emedan detta prædicat nödwändigt tillhör christendomens wäsende, och hwarförutan den icke wore, hwad den är. Detta ware of nog. Men huru will då förnuftet nedflytta christendomen ifrån en högre spher, och framkalla den med dess mysterier inför sin domstol? Prædicatet helig, till dess höga och djupa innehåll utweckladt, ställer christendomen utom eller öfwer förnuftets domwårjo.

Huru kan man då fråga, om christendomen är förnuftig, huru will man derpå swara? Man kan ej undgå att anmärka att genom sjelfwa frågan, som åtminstone förutsätter möjligheten af swar, man tillegnat sig domsrätt, och således ipso actu constituerat förnuftet till en högre auctorité än christendomen sjelf? Men Guds tankar äro icke alltid menniskotankar. Es. 55: 8. Hans tankar förlora of intet derpå, om de icke blifwa menniskors tankar, de der sáfängliga äro. Ps. 94: 11. Ware derföre hellbre Gud sannfärdig, och hwar och en menniska lögnaktig, såsom skrifwet är, på det du blifwer rättfärdig i din ord, och öfwerwinner när du dömmes. Rom. 3: 4. Prävalencen sätta wi således ingalunda i förnuftet, utan i christendomen. Och anse wi, att denna åsigt i hwarje fall måste äga rum, den framställda frågan må i öfrigt betraktas ur hwilken synpunkt som helst.

Hwad är förnuft och hwilka äro dess gränser? Om dessa frågor utgöra ännu en mellan Philosopherna odelad twistepark, och christendomens uppenbarelse deremot är en historisk werksak (factum), med werldshändelserna ouplösligen förenad, hwarföre ärlas man då att inskjuta det bestämda i det obestämda? Då olika tidsåldrar, bildningsperioder, ja till och med orter och stolor hyst olika meningar om förnuftet och dess gränser, men christendomen deremot blifwit fixerad i en bestämd uppenbarelse, så kan den uppgifna frågan, i entlighet med hwad förut är nämnt, endast wilkorligen beswaras, och detta skulle Inf. wilja göra på följande sätt, nemligen: Är förnuftet christligt, så är of christendomen förnuftig, detta will då säga: så inser man, att christendomen i dess lära är en manifestation af det högsta förnuftet eller med andra ord: man warder förnimmande, att denna lärdom är af Gudi. Joh. 7: 17. Men är förnuftet hedniskt, huru förlita sig då Christus och Belial? 2 Cor. 6: 15. Skulle dock så wara, att theologien är philosophi, och att den ej inom sig sjelf har resourser, att, af philosophien oberoende, sjelfständigt uppfatta och i sammanhang utreda de inom dess sfer liggande sanningar, så wore denna wetenskap, mer än någon annan, stadd på en osäker grund, och försatt i en beroende ställning. För att sauvera wetenskapens sjelfständighet, hafwa theologerna derföre i alla tider förfäktat deras unicum cognoscendi principium. Liffom philosophien å sin sida aldrig uppgifwit sitt anspråk wara en scientia scientiarum, så har icke eller theologien uppgifwit sitt an-

språk att äga wisa fanningar inom sin egen, ofta bestridda men ännu öfwerstigluga, rågräns, hwilka i sin natur aldrig kunna blifwa förnuftets egendom, utan måste betraktas som objecta fidei. Och hwarest philosophiens biträde, såsom en för theologiska wetenskapen grundläggande metafysik, varit nödigt, der har den haft sin anwista plats, i hwad man plägar kalla prolegomena, propedeutif, introductio, prænotiones och dyligt. Men dogmatiken har dock haft ett fredlyst område, och har man der af philosophien endast begagnat det formella, som för wetenskapens construction varit af nöden. Theologien äger således sin beröring med philosophien. Den är ingalunda isolerad från allt annat menligt wetande. Detta har från den theologiska wetenskapens äldsta tider varit nogsam erkändt, men icke desto mindre possederar theologien egenkapen att vara sig sjelf och ingenting annat. Den är således hwarken philosophi ej heller någon annan wetenskap. Det är nutidens egendomliga försök att modernisera en speculatif theologi, och under detta namn infjuta theologien inom philosophiens område. Om försöket wunne framgång, så skulle denna wetenskap likna ett skepp, som, fullkomligen redlöst, af speculationens hwarje skiftande windkast kunde, erhålla ny riktning, och sedan man öfwer gifwit den hälsofamma lärdomens estersyn, skulle just det inträffa, hwarföre Aposteln warnar, då han beder de Christne icke låta sig fringsföras af allahanda lärdoms wäder. Man jemföre härmed hwad Apostelen 1 Cor. 3: 11, yttrar om unicum fidei fundamentum och hwad han i föregående 1, 2, 3 Cap. säger om σοφια των ανθρωπων. Det är kändt, att om ingen wetenskap hafwa de mot hwarandra mest stridiga omdömen blifwit i den grad fällda, som om theologien. Några få af dem må här anföras, för att wisa den skarpa contrast, som de framställa. Man har till och med satt i fråga, om christendomen någonsin borde framställas i form af wetenskap. På ett sådant inkast swaras bäst med Kants ord, då han fann dem, som ansågo, det moraliska känslan gaf full ersättning för moralphilosophien, hwadan de ansågo denna sednare vara öfwerflödig. "Oskulden, säger han, är en dyrbar klenod, men den försvarar sig icke sjelf." Förhållandet är enahanda med religionen. Den är en dyrbar klenod, men den är just genom sin ofskuld wärlös mot alla anfall. Därföre fordras theologi, hwilken å ena sidan wärjer religionen för fiendtliga anfall utifrån, och å den andra wårdar den hos sjelfwa dess bekännare fri från främmande till-

satser af wantro och otro. Den tid ligger öf nära, då man sökte deducera religionsbegreppet ur känslan, hwarigenom religionskunskapen skulle uppkomma genom reflexion å känslans yttringar. Känslan blef således allt i religionen, och begreppet fick en högst underordnad rang. Speculationen hade då fått en tendens, som nödwändigt måste förlora sig i mysticism, och derigenom bereda rum för en annan åsigt. Denna uteblef icke. Begreppets män uppträdde och potentierade kunskapen så högt, att föga fattas, det de anse philosophien såsom rätta och enda organ för uppfattningen af Christendomens dogmer. Ingenting af dessa åsichter är fri för öfwerdrift. Och den ena öfwerdriften har här, såsom wanligt, ledt till en raft motsatt, icke olift med hwad som inträffar i den fysiska werlden genom oscillationen, hwilken fortfar till dess den rubbade jemmwigten blir återställd. Begrepp och känsla äro begge lika nödwändiga elementer i den subjectiva religionen, under hwilken benämning det med känslan analoga och må exprimeras. Fortgår icke genom kyrkohistoriens alla tidehwarf en bestämd conflict emellan dogmatism och mysticism? Och detta är med andra ord sagdt ingenting annat, än en strid emellan dem, som för högt potentierat begreppet och dem, som öfwerdrifwet hyllat känslan. Må fordnas tiders erfarenhet tala till de sednares besinnning!

Såsom egid, wänd mot de skäligen anmärkningar, hwilka kunna göras mot Ins. för det han wägar framställa de twiswel, som hos honom uppstått, anför han slutligen Förf:s egna ord: "På en ärlig wetenskaplig strid, förd med lika warm sanningskärlek å ömse sidor, kan saken aldrig annat än winna." Dessa ord, ställda till en wetenskapsman af upphöjd rang, dristar äfwen den wedersakare, som här uppstått, lämpa på sig, åtminstone hwad sanningskärleken widkommer, och om han än skulle befinnas föra underlägsna wapen, och således vara mindre behörig domare, så söker han dock lika upprigtigt det sanna, och mistror ingalunda riktheten af den sak, som han förfäktar.

Philalethes.

Svensk Litteratur-kronika för December månad.

I. Utkomna skrifter:

Originaler: Teologi: Högmässa-Predikningar af framtidne Guvernement-Predikanten Anders Esfving. Hållne i Wissefjerda åren 1768-69. 40 ff. — Predikan på Allhelgonadag, hållen i St. Catharina Kyrka 1843, af M. Klintberg,

Prof och Kyrtöherde. 12 ff. — Lars Swäsker, Högmässo-
Predikningar på 1:sta Söndagen efter Nyåret och 26 Sönd.
efter Hel. Trefald. Dag. 12 ff. — E. E. Wenström, Det krist-
liga Hemmet, framstädt i 3:ne Predikningar på 1:sta, 2:dra
och 3:dje Sönd. eft. Trettondedagen i Stockholms Storkyrka
1843. Tredje uppl. 16 ff. — B. G. Lindgren, Ju bättre Chri-
sten, des bättre Soldat. Fältpredikan på 3:dje Söndagen 1843,
hållen å Ladugårdsgården. 8 ff. — Chr. D:son Angelorff,
Högmässo-Predikan på 20:de Sönd. eft. Trinitatis 1843. 8 ff.
— — Filosofi: Skrifter af C. J. Grusell. 1:a Häft. Om Själ-
len. 20 ff. — — Statsvetenskap: Ju förr des heldre, eller
några Beträffelser öfver Sveriges finansiella ställning år 1843,
af S. N. S. C. 24 ff. — Sedlighetens tillstånd och allmänna
Tonen i hufvudstaden. En väckelse för hwar och en i allmän-
het samt wederbörande och Presterkap i synnerhet. 8 ff. — Das
vid Frölich, Upplysningar och Förklaringar. 1:sta Häft. 32 ff.
— — Filologi: N. J. Dalin, Nytt Fransyskt och Swenskt Lexi-
kon. Sednare Delens 2:dra afdeln. (hwarmed arbetet är kom-
plett) 1: 4. (Verket kostar fullständigt 10 R:dr) — — Peda-
gogik (Barnböcker): Barnomsbilder för unga läsare och läs-
sarinor. Samlade af en deras verkliga vän. Med fina stål-
gravyrer. 1: 16. — Lustparken eller Berättelser för Barn, till
befordrande af ett barnligt glädte och dygdigt sinne. Med 4
plancher. 32 ff. — Guldforn att utfrö i de ungas hjerta. Mo-
ral. berättelser. Med 8 kolor. pl. 16 ff. — Den berättande
Gästen i småbarnens rum. Med 8 kolor. pl. 16 ff. — Skatt-
kammaren. Små berättelser till Barnens förädling. Med 8
kolor. pl. 16 ff. — Fru Hinkel och hennes barn. En historia
om åtta kloka tuppsycklingar. Med pl. 32 ff. — Min lilla Dot-
ters första läsebok. Med pl. 28 ff. — Tummeliten. En Barn-
saga. 24 ff. — Dittilas Berättelser för snälla barn. Första
Saml. 20 ff. — Berättelser om den putslustiga apan Kofel-
mots uppdrag med katten Nölle. Med 16 kolor. pl. 32 ff. —
Saga. Barnkalender för år 1844. 32 ff. — — Historia: Swe-
riges och Norriges Kalender för år 1844. 3 R:dr. — Hand-
lingar rörande Skandinaviens Historia. 26:e Delen. 2: 8. —
Runa. En skrift för Fäderne-landets fornvännen, utg. af Ni-
chard Dybeck. 4:de och sista häftet. Med 4 pl. 2: 24. — Af-
zelius, Swenska Folkets Sagohäfter, 5:e Delen, från 1363
till 1523. 1: 4. — Fryxells Berättelser ur Swenska Historien.
12:e Delen innehållande Carl X Gustaf 2:dra afdelningen. 1:
16. — Catilina-Crusensholpe. En Tids-teckning och ett Tids-
tecken. 24 ff. — — Stöna Vetenskaperna: Stuggor och
Dagrar. Romantiska utkast af —a— 1:sta häft. 1 R:dr —
Förhoppningar. Skildringar af Författarinnan till "Cousiner-
na." Tredje och sista Delen. 1: 40. — Storm och Seger.
Teckningar ur Ungdomslifvet. Första Delen. 1: 8. — Mi-
niaturer af G—n. 24 ff. — Pécabilles. En samling af hwar-
jehanda. 1—4. hh. (22—25 hh. af Nytt Läs-Bibl. 2:dra
Saml. 1843) 32 ff. — Salongen. Walda Historiska och Ro-
mantiska Berättelser m. m. af Swenska och utländska förfat-
tare. 2 Delar. 3: 16. — Brottlingarne. Dram i 4 akter af
M. Gramer. Fritt bearbetad efter Fru Carlens roman: "No-
sen på Tiselön." 1 R:dr. — Swea, Toilett-Almanach för år
1844. 1 R:dr. — Eugénie. Bijou-Almanach för unga flie-

for 1844. 1 R:dr. — Snölockor för Toileten af G—n. 1844,
med Theater-Kalender öfver Kongl. och Nya Theatrarne. 1
R:dr. — Toilett- och Theater-Almanach 1844. 1 R:dr. — Lu-
cie, Toilett-Kalender för 1844. 1 R:dr. — Nordstjernan.
Witterhetsstycken och poëmer af Emilie Carlén, Euphrosyne,
Almqvist, Atterbom, v. Braun, Böttiger, Crusensholpe och Mel-
lin jemte deras porträtter och facsimiler. 3 R:dr. — Winter-
blommor för 1844, samlade af G. H. Mellin. Med C. Teg-
ners porträtt. 2 R:dr. — E. v. Zeipel, Wasa grafven i Up-
sala Domkyrka, sänger af fresco. 24 ff. — Mercurius, 1844
års Anekdot-Kalender för Ungkarlar, utg. af Daniel Adolph. 16
ff. — Ordbok för äffande af Daniel Adolph. 16 ff. — Ju-
leima eller Kärlekens Tolk, Orientens Blomster, Färg- och
Tecken-språk, för Äffande. 12 ff.

(Forts. i nästa n:r.)

Anmälan.

Undertecknad, som fortfar att besörja redaktio-
nen af Tidningen *Studier Kritiker och Notiser*, får
härmed gifva den för Svensk literatur intresserade
allmänheten tillkänna, att nämnde Literatur-tidning
kommer att fortfara under samma namn och yttre
skick samt efter samma plan som innevarande år.

Lund d. 9 December 1843.

CARL AUGUST HAGBERG.

Den literära Tidskriften "Studier Kritiker och No-
tiser" för år 1844, 40 N:ror i 4:o, erhålles på Lunds
Post-Contoir för 3 R:dr 40 sk.; på öfriga Post-Con-
toir med 4 R:dr 8 sk.; hos Herrar Bokhandlare och
undertecknad för endast 3 R:dr 16 sk., allt B:ko. Den
kringsändes Nummervis, erhålles dock äfven kvartals-
vis, häftad i omslag, då sådan önskan vid skeende
requisition tillkännagifves. Herrar Prenumeranter i Lund
erhålla sina exemplar sig tillsända utan särskild kost-
nad; och Herr Bokhandlare i öfriga städer, som än-
dock hålla ett bud för böckers kringbäring, vilja san-
nolikt medgifva samma bekvämlighet för sina prenu-
meranter. Lund den 9 December 1843.

C. W. K. Gleerup.

N:r 3 af denna Tidning, utgifwes Lördagen d. 20 Januari.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1843.

